

LA FESTA MAJOR DE LLEIDA: REFLEXIONS AL VOLTANT DE LA SEVA EVOLUCIÓ CONTEMPORÀNIA

RAMON FONTOVA CARLES

Fotografies: Noèlia Díaz Espinós

L'any 1998, el número dotzè d'aquesta mateixa revista abordava el tema de la cultura popular a les terres de Lleida, proporcionant una visió crítica, molt interessant, de determinats fenòmens que han caracteritzat l'evolució contemporània d'aquest àmbit cultural a les terres de Lleida i posant l'accent en la definició identitària de les festes.

Segons els editors, allò que motivà el tractament d'aquesta temàtica fou l'èxit de participació que s'esdevingué en la Festa Major (de Sant Anastasi, s'entén) d'aquell any. Però, quin era el rerefons real pel qual una entitat cultural d'aspiració acadèmica, des d'una revista de nivell intel·lectual destacable, abordés aquesta temàtica, motivada per una elevada participació festiva? La cultura popular de Lleida, a través de les manifestacions festives, s'estava convertint en quelcom que començava a suscitar interès intel·lectual, hi començava a haver la necessitat d'explicar i reflexionar sobre per què, de sobte, una festa esmorteïda ressorgia amb certa força.

Aquest ressorgiment, iniciat ara fa una dècada, aproximadament, ha anat a més, incrementant-se la participació de les lleidatanes i lleidatans, reforçant-se l'autoestima de la ciutat per la pròpia festa, repensant-se o revitalitzant-se actes que han ajudat a conformar una estructura festiva coherent i connexa, incorporant actes nous que han donat major esplendor i atractiu, etc. En resum, un conjunt d'accions i reaccions que han dotat de nou alè i vida a la nostra Festa Major. I, al seu torn, les causes d'aquesta renaixença cal cercar-les en l'aparició d'una nova organització en l'àmbit de la Paeria i de noves propostes col·lectives, nascudes de la pròpia societat civil lleidatana, que propiciaren el canvi de models, criteris, formes, etc. Així, el funcionament intern de la festa estava experimentant una transformació, que representava un canvi substancial, si bé subtil en alguns aspectes, respecte a allò que havia estat fins al moment. I és que la Festa Major de Lleida patia des de feia una colla d'anys una progressiva decadència, endogàmia i abandó institucional i social que l'havien convertit en un reducte de quatre capelletes, que, emparant-se en l'aixopluc d'una comissió de festes hereva dels models franquistes del *desarrollismo* i del *leridanismo*, aprofitaven la festa

per donar-se veu i projecció pública i, alhora, aconseguir finançament municipal per a la seva activitat i subsistència.

Davant d'aquesta situació, que s'arrossegava ben bé des de finals dels seixanta i principis dels setanta del segle passat, i que no promogué l'actualització, la participació col·lectiva i ciutadana, la identificació social ni l'atracció individual cap a la Festa Major, la ciutadania lleidatana optà, durant prop d'una trentena d'anys, per aprofitar els dies de la festa lluny de la ciutat a la recerca dels primers bronzejats a les platges de Salou o Cambrils o bé de les anhelades ofertes de temporada en els envejats i sospirats macrocentres comercials de Barcelona o Saragossa.

El fet és, que, mentre que l'adveniment dels ajuntaments democràtics, en moltes ciutats i pobles del país, provocà, als esmentats anys setanta, una revitalització de les festes majors de la mà de la reivindicació social del carrer com a espai públic i lúdic i de la voluntat d'implicació ciutadana en la vida local, a Lleida, per contra, es donaren alguns fenòmens particulars que mantingueren, i fins i tot propiciaren, la progressiva decrepitud de la nostra festa gran.

Aquesta ensulsiada de la Festa Major naix en el moment en què, la festa i el patró, sant Anastasi, són vistos per les noves generacions nascudes després de la Guerra Civil com un reducte propi i particular dels homes del franquisme a Lleida. I, certament, així havia estat, ja que la instrumentalització politicoideològica de les festes, a més de no ser un fet nou,¹ era un dels eixos forts sobre els quals girà la política social promoguda des dels òrgans i estaments del *Movimiento*.² Aquestes circumstàncies, juntament amb els nous aires de modernitat afavorits pel desenvolupament econòmic dels anys seixanta, tingueren com a conseqüència la dimissió social i col·lectiva de la festa i la feren entrar en franc declivi.

Fins aquí hem intentat resumir com s'arribà a una festa decadent i atordida al llarg dels passats anys vuitanta i part dels noranta. Però no s'explica suficientment com, a partir de la recuperació democràtica, la festa no renaix, i podríem plantejar-nos, en primer lloc, si la reactivació ciutadana

dels anys setanta no es donà a Lleida i, en conseqüència, per aquest motiu, la Festa Major romangué en l'atonía i en l'esllanguiment agònic. Però, ràpidament, ens adonem que això no ha estat pas així. L'aparició, en aquests anys, d'entitats del nivell de l'Ateneu Popular de Ponent, d'organitzacions veïnals de caire reivindicatiu als barris perifèrics o de nombroses iniciatives ciutadanes en diversos àmbits, tant de dinamització socioeducativa com de difusió i participació sociocultural, ens indiquen clarament el contrari.

Què propicià, doncs, que la Festa Major no es revitalitzés? La resposta és complexa, però, bàsicament, podríem atribuir-ho a dues causes: el desencert de les autoritats municipals en la gestió de la festa (i de tot allò que l'envolta) i el desprestigi que les manifestacions festives, sobretot aquelles relacionades amb la cultura popular, patien en les mentalitats de les renovades institucions culturals locals (i dels seus membres), tant públiques com privades. Intentarem perfilar una mica més aquests dos factors, que no deixen d'estar interrelacionats, si no són conseqüència l'un de l'altre.

El primer ajuntament democràtic, quan assumeix la gestió del municipi, es troba amb una ciutat que, pràcticament, és un desert cultural, en la qual, com diu la frase feta "tot està per fer" i en la qual impera aquella maleïda idea del "per Lleida, ja està bé". La manca d'infraestructures i d'iniciatives contemporànies, actuals i d'un cert nivell és total. En aquest context, l'home que liderà gran part de la regeneració cultural, des de la seva posició a l'ajuntament, Jaume Magre, treballà activament, i a la seva acció i dedicació devem moltes de les propostes, espais i iniciatives culturals de la Lleida actual. Ara bé, deixà fora del seu àmbit i, en conseqüència, del camp d'actuació de la regidoria de cultura, que ell encapçalava, la Festa Major i tot el cicle festiu local. Aquest fet féu que la gestió municipal de la festa quedés en mans d'una comissió de festes, controlada des de no se sap quines instàncies municipals i formada pels membres d'aquelles capelletes que abans esmentàvem.

Alhora, els nous homes i dones de la cultura lleidatana no creien, en absolut, que les festes populars fossin un àmbit prou important per merèixer una atenció cultural acurada, una planificació, reflexió i ordenació rigorosa o una dignificació necessària. Són prou eloqüents unes declaracions de Josep Vallverdú, en les quals, preguntat sobre l'ambient cultural de Lleida, responia: "(...) jo, culturalment, seria una mica dirigista. No que totes les coses s'haguessin d'organitzar des de dalt, però sí orientar la cultura cap aspectes més seriosos, de divulgació, i menys festes al carrer (...) Massa gresca al carrer i pocs actes culturals seriosos (...)".³ D'altra banda, des de sectors més joves, l'atenció se centra en les propostes de l'anomenada contracultura o bé en l'esnobisme que proporcionen algunes avantguardes artístiques, literàries, musicals, etc. Mai, però, es pren seriosament i com a àmbit de cultura rigorosa la cultura popular i, per extensió, les manifestacions festives.

Així, com hem apuntat, la festa queda en mans d'una nova instrumentalització al servei de l'electoralisme partidista, per una banda, i de sectors socials amb una capacitat de projecció escassa, que l'aprofiten per sortir de l'ostracisme, de l'altra. Des d'aquests sectors, a redós de la comissió de festes, no és dona resposta a la voluntat popular real de renovació i implicació en la festa. Tot i això, aquesta voluntat de participació ciutadana és manifesta i la de renovació del programa festiu, també. D'aquesta forma, apareix, dins del marc de la Festa Major, l'Aplec del Caragol l'any 1980, una iniciativa que, sens dubte, triomfa gràcies a la capacitat que té de fer sentir actors de la seva pròpia festa els seus participants. Davant d'un programa que no se sap gaire bé qui dissenya, amb quins criteris i a quines voluntats dona resposta, la societat civil troba un espai en la seva festa gran, en el qual es pot sentir plenament protagonista. Hi troba la possibilitat d'expressar-se i s'hi pot reconèixer. Ben aviat, l'Aplec es configura com una festa dins de la festa, una mena d'illa a part, que utilitza el marc de la Festa Major per desenvolupar-se, i troba, a més, tot el suport institucional necessari.

No només aquí apareix la renovació. Un altre exemple el trobem en els espectacles infantils o familiars de teatre de carrer,⁴ que experimenten una autèntica eclosió a Lleida, i, ja des de la primera Festa Major *democràtica*, són nombroses les actuacions d'aquests grups. Alhora, van apareixent tot de companyies locals, que no tan sols encara estan en actiu, sinó que van en augment, conformant un panorama vertaderament excepcional a la nostra ciutat. Probablement, Lleida és la ciutat catalana (potser conjuntament amb Manresa i els seus voltants) on aquestes companyies de teatre de carrer i d'espectacles per a públic familiar s'han desenvolupat amb major nombre i amb major èxit, aportant una nova manifestació de *cultura popular* a les nostres festes. Aquest procés té un punt culminant amb la creació de la Fira de Titelles, també en el marc de la Festa Major, l'any 1990, si bé no s'hi integrà plenament fins al 1991.

Tot i aquestes i altres aportacions renovadores, la Festa Major que es va desenvolupant al llarg dels anys vuitanta pateix una mancança, poc perceptible a primer cop d'ull, però molt greu, conseqüència directa de la mediatització a què es troba sotmesa: la festa es dissenya no com un tot, no com un projecte unitari i aglutinador al voltant d'una celebració tradicional en el calendari festiu local, sinó com una superposició d'actes encarada a farcir un programa que no té cap eix definitori ni cap vertebració que li proporcioni un esquelet sòlid. Per exemple, el programa de l'any 1979 intitula la festa com Festa Major de Sant Anastasi.⁵ Ara bé, ja l'any 1980 se substitueix aquesta denominació per la de Festes de Maig, i se situa el nom del patró en un discret segon pla, i això continua fins al 1988, en què se l'anomena Festa Major de Maig, nom que encara perdura, tot i que és habitual que la premsa i alguns responsables municipals encara parlin avui dia de "Festes de Maig". Aquesta cons-

El gegant Romà. Foto: Noèlia Díaz Espinós

Entrada de Sant Anastasi a la plaça de Sant Joan abans de l'ofrena de flors. Foto: Noèlia Díaz Espinós

tant reformulació en la denominació, per bé que pot semblar anecdòtica, és molt il·lustrativa d'aquesta indefinició global de què parlàvem, d'entrada no es té gens clar com anomenar allò que se celebra.

I altres bons exemples (potser els millors) d'aquest desgavell, en la concepció mateixa de la Festa Major, els trobem en les manifestacions de la cultura popular tradicional que conformaven l'esquelet i nucli històric de la festa. D'una banda, la cercavila del Pregó, que havia anat subsistint fins als anys setanta, passa a ser una sortida dels gegants i el Marraco, amb els heralds i el signífer, sense que gairebé ningú sàpiga gaire bé en què consisteix allò, i, de fet, si no és suprimida, és per una inèrcia que n'evita la total desaparició.⁶ Durant una pila d'anys, s'anuncia el començament de l'acte a les dotze del migdia a la plaça de la Paeria, mentre que a dos quarts d'una ja s'anuncia, al mateix lloc, una ballada de sardanes, de manera que el Pregó, amb mitja horeta, havia de quedar enllestit. Al mateix temps, quan es recupera el ball de bastons, l'any 1993, no es planteja com una reincorporació al seguici popular i, en conseqüència, al Pregó, ni s'aprofita per relançar la cercavila d'aquest seguici festiu, tot i que el ball de bastonets, havia estat, fins als

anys setanta, un dels balls populars històrics del seguici. Alguns anys la seqüència del programa és: Pregó a les 12.00, actuació del ball de bastons a les 12.15 i ballada de sardanes a les 12.30, tot a la plaça Paeria, de manera que l'actuació, i el sentit i significat del seguici del Pregó, passa a ser purament testimonial.

Per altra banda, igualment passa amb els actes relacionats amb el patró, l'ofici s'anuncia com de passada en els programes i la processó, amb la posterior ofrena de flors, va subsistint sense gaire ordre ni concert. Ningú s'atura per plantejar-se si realment la ciutat celebra o no el patró, o si almenys el reconeix com a tal, no ja com a figura religiosa, sinó com a símbol ciutadà que entronca passat i present, element simbòlic d'una comunitat que ha anat evolucionant, però que se sent lligada a les seves arrels, en definitiva, símbol d'orgull i autoestima per allò que és propi. Seguint les inèrcies, la imatge del sant continua sent passada pel protocol institucional, amb una més que mal dissimulada vergonya, mentre que aquells sectors *lleidatanísims* que concorren a la processó tan sols ho fan per exhibir-s'hi públicament, senzillament la utilitzen com a espai de projecció pública, d'una forma a vegades descarada.

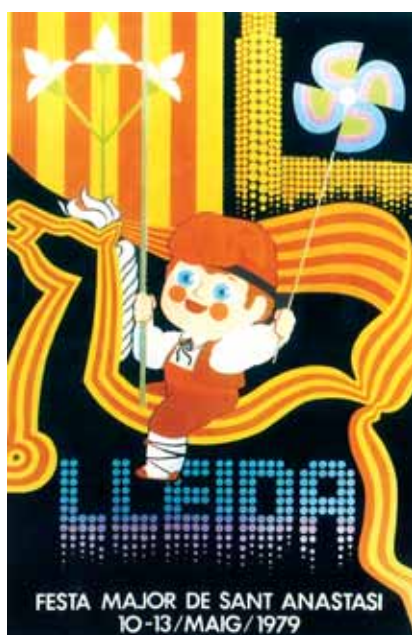
Festa de Moros i Cristians. Foto: Noèlia Díaz Espinós

da, enmig de la desídia general. Potser hauria calgut plan-tejar-se quin sentit té celebrar la Festa Major l'onze de maig, si de Sant Anastasi —que és a llaor de qui s'instaurà la festa en el passat—, tothom n'acaba passant olímpicament?

A tot això, noves manifestacions festives d'arrel tradicional van incorporant-se al programa, com ara les trobades geganteres, sense tampoc cap tipus de definició ni idea clara de què es planteja i què s'ofereix amb aquest acte. A vegades, observem que s'hi barregen actuacions castelleres o d'altres grups festius tradicionals, que res tenen a veure amb els gegants. De fet, el més important és la massiva participació de colles, molts cops d'actuació, estètica i forma de fer i estar més que dubtoses. Aquest no ha estat pas un fenomen exclusivament lleidatà, i senzillament evidencia que les manifestacions festives de la cultura popular, quan avui dia són gestionades i programades des de la ignorància, són vistes com un calaix de sastre on tot hi té cabuda, tant hi fa que siguin castells, gegants, diables, trabucaires, tot és *cultura popular* (i aquest terme se sol usar amb displicència, cultura de quarta o cinquena categoria, quelcom que quatre desmanegats fan per matar les seves estones de lleure) i, per tant, no és necessària una reflexió ni una dis-

cussió serena i profunda d'aquests fets festius:⁷ els ajuntem tots, els paguem un bon dinaret i la subvenció corresponent, i tots contents... Ah! A a més, *fem país* tot farcint de *tradició* el nostre programa festiu. I el que és més greu, si les autoritats i institucions culturals responsables i la intel·lectualitat més preparada acaben pensant d'aquesta manera, els grups i col·lectius que porten a la pràctica aquestes manifestacions hi corresponen de bon grat, s'acomoden a aquesta situació i es prenen qualsevol replantejament com una agressió a la seva aportació festiva.

També cal fer esment d'altres exemples de noves manifestacions d'arrel tradicional, que no s'aconsegueix que quallin, o potser ni és vol, ja que no se'ls proporciona ni l'espai ni les possibilitats adequades per a la seva actuació, com és el cas dels nous espectacles amb colles de diables i grups de foc, els coneguts correfocs, que van apareixent esporàdicament i desapareixent perllongadament del programa festiu al llarg de tots els vuitanta i gran part dels noranta. O també algunes ocasionals actuacions de colles castelleres, que a algun savi il·luminat, l'any 1985, per exemple, no se li acudí res més que col·locar-los enmig de la Batalla de les Flors.

Imatges dels cartells de Festa Major de Lleida dels anys 1979, 1984 i 1989

La llista és llarga, i no s'acaba només amb la cultura popular. I, de fet, la manca de planificació global de la festa provocà que alguns dels elements renovadors introduïts durant els vuitanta i noranta acabessin abandonant el marc de la Festa Major per desenvolupar-se en dates pròximes. Els casos més flagrants són els de l'Aplec del Caragol, que s'independitza completament l'any 1991, i el de la Fira de Titelles, que, per coincidència o no, hi entra precisament el 1991 i se n'escindeix el 1996. La sensació que hom acaba tenint és que si la Festa Major hagués estat ben pensada i reflexionada i no hagués patit aquells mals que citàvem més amunt, aquestes noves expressions renovadores hi haurien pogut tenir un bon encaix dins i servir de plataforma per al necessari relançament. Ara bé, finalment, el que ha passat és que s'han aprofitat del marc de la Festa Major per créixer i expandir-se, per acabar abandonant-la, fet que ha donat lloc a nous esdeveniments festius paral·lels i, alhora, nous guetos socioculturals. I, a més, han trobat la complicitat de les institucions i responsables festius per fer-ho així.

Però tot aquest panorama que hem descrit comença a canviar a partir de la segona meitat dels anys noranta. Hi ha, primerament, un canvi que no apareix a la vista, però que té una gran transcendència: la Regidoria de Cultura pren les regnes de la Festa Major i contracta un equip específic de tècnics que se n'han d'ocupar. Aquests professionals, a poc a poc i de manera sorda moltes vegades, van relançant la festa. El programa s'elabora, no ja amb criteris personalistes, sinó amb criteris d'ampla perspectiva, que s'han demostrat molt encertats, es replantegen i regeneren molts actes i es va dotant de vertebració i estructuració tot el programa festiu.

A aquesta acció dels tècnics municipals, cal sumar-hi l'aparició de dues noves manifestacions festives que han tingut també un gran impacte, els Castelliers de Lleida i la Festa de Moros i Cristians. I diem que han tingut un gran impacte, no ja per l'èxit que han anat assolint, sinó perquè han aportat un seguit d'ingredients imprescindibles per a la revifada festiva: primer, neixen de la voluntat de participació popular i amb capacitat d'aglutinació al voltant d'un projecte col·lectiu, i mouen un nombre considerable de persones disposades a implicar-se en la festa; en segon lloc, contribueixen a donar identitat i singularitat pròpia al conjunt de la Festa Major, i a reforçar l'autoestima ciutadana per la festa; en tercer lloc, ajuden a l'estructuració del programa, que reclamàvem més amunt, gràcies a les seves característiques intrínseques, que fan que s'hagin de programar en dies i moments molt definits; en quart lloc, recuperen per a la festa espais urbans de gran pes simbòlic, històric i patrimonial, els uns dotant de renovat protagonisme la plaça de la Paeria i els altres apropant-hi la Seu Vella i el centre històric de la ciutat; i, finalment, i amb major o menor mesura, no centren la seva activitat exclusivament en la pròpia manifestació festiva, sinó que s'integren en el conjunt d'altres actes de la Festa Major, com ara la processó o l'organització dels serveis de bar a les revetlles, etc., i generen altres actes en el conjunt del calendari festiu local.

Tot això contribueix no tan sols a millorar la festa des de diferents àmbits i perspectives, sinó a fer que la Festa Major sigui atractiva per als lleidatans i lleidatanes. La Festa Major, a poc a poc, es va estructurant al voltant de dos pols, d'una banda, el dia de Sant Anastasi, l'onze de maig, en el qual els actes de celebració del patró van abandonant progressivament aquella grisor que els caracteritza-

va per passar, a vegades només amb la incorporació de petits detalls,⁸ a ocupar un lloc destacat en el programa, i a incrementar l'acceptació social. D'altra banda, l'altre pol se situa el cap de setmana més proper a la diada del patró, en el qual s'inclou la Festa de Moros i Cristians, l'actuació castellera, s'hi organitzen, finalment de manera continuada la nit del dissabte, els espectacles dels nous grups de foc, inicialment amb la participació tant de colles locals de diables com de companyies de teatre de carrer, i també es van consolidant d'altres actes durant aquest cap de setmana. Al voltant d'aquests dos pols també es programen les revetlles més potents, amb una oferta musical per a tots els gustos i ben dissenyades des del punt de vista de les infraestructures i la logística, aprofitant les diferents possibilitats que ofereix el marc dels Camps Elisis, que també surt reforçat de la regeneració festiva amb l'encertadíssima creació de la programació anomenada Parc de Somriures, que, aprofitant tota aquella dinàmica de grups i companyies de teatre de carrer o familiar, les integra en aquest espai, creant una programació transversal al llarg de tota la Festa Major amb criteris de mostra o festival teatral.

També es van renovant i revitalitzant altres actes, com el Pregó, no l'oficial que es llegeix al saló de plens del Palau de la Paeria, sinó aquell seguici festiu que sortia a anunciar la celebració de Sant Anastasi, que va incorporant nous elements que es recuperen o es reinventen, i que gradualment torna a fer, tot i que de manera simbòlica, aquella funció històrica que tant havia caracteritzat la Festa Major de Lleida, en un passat no tan llunyà. Alhora, d'aquí arrenca la revitalització del seguici popular lleidatà, que havia anat desapareixent progressivament, des dels anys seixanta de la passada centúria, i que també es va reincorporant a la processó.

Tot aquest procés de regeneració de la Festa Major de Sant Anastasi encara no ha culminat ni de bon tros i, de

fet, gairebé cada any des que es va iniciar s'han incorporat nous aspectes, d'altres s'han reajustat o alguns també han desaparegut. Ara bé, sembla que hi comença a haver una idea clara de Festa Major, i l'aprovació, enguany mateix, d'un protocol festiu municipal, amb rang d'ordenança, així ho evidencia.

La línia iniciada s'ha demostrat bona i només cal que les nostres institucions, tant polítiques com culturals, acabin de creure's que la Festa Major, i la cultura popular festiva per extensió, són aspectes de la nostra vida social que cal tenir en compte, als quals cal dedicar una atenció elevada i en els quals cal intervenir amb criteris clars, ben pensats i raonats, i que no tot és vàlid i desterrar la idea que la gent amb qualsevol cosa ja s'ho passa bé. La Festa Major és molt més que uns dies de gresca o de disbauxa, és expressió simbòlica i vivencial d'una comunitat, estructura la xarxa de relacions socials i ciutadanes i la fa manifesta (per bé o per mal), de tal manera que permet copsar i expressar la fortalesa o feblesa cívica i social de la ciutat. És, al mateix temps, un moment idoni per a la pedagogia social, entesa com a construcció d'un seguit de valors que contribueixen a una major identificació i implicació dels habitants amb la pròpia ciutat.

Només desitgem que se superin definitivament etapes més aviat desgraciades de la nostra evolució festiva i social, i que no reproduïm antics errors del passat, com ara que manifestacions festives iniciades i generades dins de la Festa Major acabin separant-se'n només per voler aconseguir major independència i protagonisme. Ni acabaran aconseguint-ho, ni faran cap aportació constructiva a la cultura popular i al cicle festiu lleidatà, ni tampoc a la construcció cívica d'una ciutat que necessita profundament la creació de sinergies, cohesions, punts de trobada i compar-tir projectes comuns entre tota la ciutadania.

¹ Un molt bon estudi d'aquest fenomen el trobem precisament a Lleida, en l'obra: SOLÉ I MAURI, Belén. *Festa i ideologies a Lleida*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991.

² Instrumentalització que arribà fins a la imposició d'una segona Festa Major, en honor de la Verge de l'Acadèmia, declarada copatrona de Lleida l'any 1944, sense que tingués cap mena d'arrelament ni devoció popular entre el poble lleidatà. Els programes d'aquesta festa eren, alhora, una còpia literal d'allò que es feia al maig per Sant Anastasi, però a primers d'octubre, sense dotar la segona festa major de cap tipus de personalitat pròpia ni d'interès afegit. Aquesta segona festa en honor de l'esmentada marededéu ha acabat desapareixent del calendari festiu, tant oficial com popular, com no podia ser d'una altra manera.

³ VARELA I SERRA, J. *Converses a Lleida*. Lleida: Virgili & Pagès, 1988. P. 267.

⁴ Per aclarir-ho, notem que estem parlant d'un tipus de grups i companyies teatrals que apareixen a Catalunya a principis dels setanta, i que combinen, en les seves actuacions, múltiples disciplines de l'espectacle, com la música (barrejant estils de pop-rock, folk d'influència

nord-americana, cançó tradicional, etc.), les arts del circ, els titelles, el mim i l'expressió corporal, el teatre de text, elements de la cultura tradicional autòctona, etc.

⁵ Amb anterioritat, se l'havia anomenat Ferias y Fiestas de San Anastasio o bé Fiestas de San Anastasio i, fins i tot, Festa Major / Festes de Sant Anastasi. Tot i això, la veu popular parlava de "Festa Major".

⁶ La sortida del Pregó havia estat la màxima expressió del seguici popular a la Festa Major de Lleida des de la segona meitat del segle XIX, amb els balls, els gegants, els capgrossos, la incorporació del Marraco l'any 1907, les Trampes, el Penó i els pregoners, que publicaven el ban de l'alcalde anunciant la diada de Sant Anastasi.

⁷ A tall d'exemple, encara ressona dins del món geganter català la sensorial pífia, desgavell i esbrancada col·lectiva que representaren els actes de celebració de Lleida com a Ciutat Gegantera l'any 1995.

⁸ Per exemple, la recuperació de l'anada a ofici de la corporació municipal, acompanyada per la Banda Municipal de música, els macers, els heralds i el signifer, la presència de l'antiga bandera de Sant Anastasi o, més recentment, amb la reincorporació dels gegants en el seguici d'autoritats.